

GERARD MARÍ I BRULL

*DOCUMENTACIÓ DEL CASTELLÀ D'AMPOSTA FRA SANÇ
D'ARAGÓ A L'ARCHIVO HISTÓRICO NACIONAL*

ABSTRACT

Commentaries and transcription of 32 documents of the Castellán de Amposta Sancho de Aragón, conserved in the Archivo Histórico Nacional de Madrid, the series « Registros de Actas Capitulares de la Asamblea de la Castellania de Amposta » (name that the Priorato de Aragón receives, of the Order of the Hospital of San Juan de Jerusalem). This documentation, dated between 1339 and 1341, little has been studied, partly by to have waked up more interest the period immediately later, corresponding to the well-known fry Juan Fernández de Heredia

En la Secció "Códices" de l'Arxiu Històric Nacional de Madrid, dintre dels fons de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, es troba un conjunt de trenta-set llibres sota l'encapçalament "*Capítulos. Registro de Actas Capitulares de la Asamblea de la Castellania de Amposta. Años 1339-1776*", que són els números 599-B al 635-B.

Aquests volums no són desconeguts pels historiadors de l'Orde de l'Hospital i especialment pel que fa al Priorat d'Aragó o Castellania d'Amposta¹. Anthony

1. DELAVILLE LE ROULX, J.: *Les Hospitaliers à Rhodes jusqu'à la mort de Philibert de Naillac (1310-1421)*. París, 1913, p. 119-124, 133-136, 147-151, 163, 195, 205, 227, 239-241. LUTTRELL, A.: "Los hospitalarios en Aragón y la peste negra", a *Anuario de Estudios Medievales*, 3 (Barcelona, 1966), p. 499-514. LUTTRELL, A.: "The Structure of the Aragonese Hospital: 1349-1352", a *Actes de les Primeres Jornades sobre els Ordes Religioso-Militars als Països Catalans (segles XII-XIX)*. Tarragona, 1994. pp. 315-328, reed. a *The Hospitaller State on Rhodes and its Western Provinces, 1306-1462*. Aldershot-Bockfield, 1999, núm. XIII. BONET DONATO, M.: *La Orden del Hospital en la Corona de Aragón. Poder y gobierno en la Castellania de Amposta (ss. XII-XV)*. Madrid, 1994, p. 321. BARQUERO GOÑI, C.: *Relaciones del Castellán de Amposta con la encomienda hospitalaria de Mallén durante la Baja Edad Media*. 1998, p. 11-12.

Luttrell reconeixia la seva transcendència, especialment dels primers llibres, els més antics, plens d'importants detalls administratius i molt valuosos pel segle XIV, a fi de conèixer les comanadories aragoneses, els tipus d'explotació, els orígens socials dels hospitalers, etc².

De tots aquests trenta-set volums interessa aquí el primer, que conté documentació produïda pels castellans fra Sanç d'Aragó y fra Juan Fernández de Heredia.

REGISTRES *COMUNE* DE L'ESCRIVANIA.

El títol donat a aquest conjunt de volums pot portar a confusions, sobretot en referir-nos als volums més antics. El primer de tots, el número 599-B, no és un Llibre d'Actes de Capítols, sinó un llibre registre amb les característiques i funcions especials que trobem també a la mateixa Cancelleria reial.

Efectivament, tot aquest citat volum recull les còpies registrals, abreujades en algunes parts mitjançant l'expressió *et cetera*, dels documents produïts per l'escrivània del Castellà d'Amposta, primerament en Sanç d'Aragó (els documents del qual són precisament els que ens ocupen aquí) i després en Juan Fernández de Heredia, el seu successor i un personatge molt més conegut, la documentació del qual s'estén a més pels volums següents.

En la mateixa documentació, dintre de la validació i com a una garantia més al costat del segell, es fa referència a uns llibres Registre, tal com trobem en els textos de Sanç d'Aragó: *Et ut premissa maiori gaudeant firmitate, nos frater Sancius de Aragonum, Castellanus predictus, hanc cartam nostram, in Registro Curie nostre registratam, sigillo nostro Castellanie appendicio jussimus comuniri.* (9) o *E com nós de les dites quantitats nos tingam per pagats, manam-vos de fer lo present albarà, segellat ab nostre segell e de la Castellania e registrat en lo nostre Registre Comú de la nostra Cort.* (11). El mateix trobem en els documents de Juan Fernández de Heredia: *...et porque questo es vertat, mandamos vos ne seyer fecho aquesti present albarán scripto en paper abierto, signado de la nuestra propria mano e segellado con nuestro segello en el dorso e registrado en el Registro común de la nuestra Cort* (f. 21v) o *Et ut premissa maiori gaudeant firmitate, huic carte nostre, in Registro Curie nostre registrate, sigillum nostrum Castellanie jussimus appendendum.* (f. 22v).

En els volums posteriors hi trobem algunes novetats, però sense alterar la funció de registre. Així, a partir del llibre 600-B trobem alguns documents no transcrits literalment, sinó solament en extracte: *Este día fue fecha carta de licencia a fray*

2. LUTTRELL, A.: "Las Órdenes Militares en la sociedad hispánica. Los hospitalarios aragoneses: 1340-1360", a *Anuario de Estudios Medievales*, 11 (Barcelona, 1981), p. 593.

Juan Martínez d'Ocón que se pudiesse de ordenar de todas órdenes pora seyer clérigo misacatano. Data en Valencia, a VI días de Janero, anno ut supra. (f. 8v, any 1341) o Día, loco et anno ut supra fue fecha carta de licencia a fray Guien de Peralta que pudiesse venir ... al señor Castellán e yr a visitar sus parientes por espacio de III meses. Corregida. (f. 9r).

La funció de llibres registre ve evidenciada de manera explícita en l'encapçalament del volum 602-B, a la primera pàgina, on consta *Registrum comune prioratus Sancti Egidii de anno domini M^o CCC^o quinquagesimo VII°*. En aquest mateix volum s'inicia una segona part sota el títol *Registrum comune Castellanie Emposte sub anno domini M^o CCC^o quinquagesimo VII°*, (f. 58r) i una tercera part amb l'encapçalament *Registrum comune Prioratus Castelle et Legionis sub anno Domini M^o CCC^o quinquagesimo septimo* (f. 140r). D'aquesta manera, es diferencien els documents referents a cada una de les demarcacions sota la seva autoritat³.

Finalment, no serà fins al volum número 606-B que trobarem les primeres característiques d'un registre d'Actes de Capítols afegides a la funció, que continua, de registre de documents. Així, trobem referències a Capítols sota l'encapçalament *Inicium Capituli Provincialis Gandesie* (p. 21, de 22 de Novembre de 1453), *Inicium Assemblee Cesarauguste celebrata* (p. 31, de 15 de març de 1454) o *Sequntur ea que gesta sunt in anno a nativitate domini M^o CCC^o L^o quinto*. Aquest aspecte anirà prenent més importància cada cop.

Un últim aspecte a destacar és el fet que aquests volums són en ocasions utilitzats per a consignar-hi les cartes rebudes procedents de grans autoritats, com passa en el 599-B, a la part corresponent a Juan Fernández de Heredia, on en trobem tres documents del rei en Pere III: un datat a Barcelona el 27 de maig de 1346, l'altre a Lleida el 28 d'octubre i l'altre també a Lleida el 23 de Novembre. Això mateix es troba altre cop en el volum 606-B, on consten cartes del Mestre de l'Orde, del Papa i del rei, entre d'altres.

EL LLIBRE 599-B.

Aquest volum en concret, com ja hem fet notar en la introducció, es divideix en dues parts: la primera amb documentació produïda pel Castellà Sanç d'Aragó, que comença l'11 de desembre de l'any 1339 i acaba a la pàgina 28, el 9 de Febrer

3. Al foli 3v d'aquest volum hi trobem també la nota: *Die sabbati, XXI^a januarii, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo VII°, indiccione X^a, anno V pontificatus Sanctissimi in Christo patris et domini Innocencii pape VI anno V^o, nobilis religiosus vir dominus frater Johannes Ferdinandi d'Eredia, sancte domus Hospitalis Sancti Johannis Iberosolimitani humilis Castellanus Emposte priorque Sancti Egidii, Castelle et Legionis ac locumtenens dicti Magistri et conventus in Cismarinis partibus generalis adeptus fuit possessionem Prioratus Sancti Egidie.*

del 1341, amb un total de trenta-dos documents, que formen aquesta col·lecció, amb la manca important d'un nombre indeterminat de fulls al principi del volum.

Una segona part la formen els textos de Juan Fernández de Heredia, com a Castellà també (malgrat que en posteriors volums ens apareix a més amb d'altres càrrecs). Aquesta part és més extensa.

Aquest volum és conegut i s'ha utilitzat en estudis sobre la història de l'Orde, tan en un àmbit general com local. Però, en realitat, la primera part, aquella que correspon al castellà Sanç d'Aragó, sobre la que tracta aquest article, ha estat ignorada gairebé en la seva totalitat⁴.

En aquest volum hi trobem tres numeracions diferents, de les quals només una és comuna a les dues parts: la numeració per pàgines, que s'inicia en el primer full (malgrat que ja hem dit que en manca alguna al davant) i que continua amb la documentació de Juan Fernández de Heredia, saltant-se dos fulls moderns en blanc entre mig de les dues parts. És aquesta la numeració que hem pres com a referència més vàlida per a localitzar els documents.

Una segona numeració es consigna en folis, que s'interromp en acabar els textos de Sanç d'Aragó i comença novament amb Juan Fernández de Heredia. Finalment, una tercera numeració, en números romans, afecta només els documents de Sanç d'Aragó, la qual apareix no a totes les pàgines i, a més, no sempre és coincident amb la primera numeració citada.

Com ja hem dit, manquen els primers fulls, de tal manera que el primer i l'últim documents estan en prou mal estat. El primer document, l'únic de tots els textos partit per ABC (*et per alphabetum divide*) és acèfal. La resta es troba generalment en força bon estat.

1

1339, desembre, 11. Barcelona.

Concessió vitalícia d'unes cases? a Joan de Rodestany i a un dels seus fills, situades a la població de Fuentes, sota diverses condicions. Ha de tenir sempre sis llits preparats amb totes les coses necessàries per al Castellà, comanadors i frares de l'Ordre que els calgui hostatjar-s'hi, així com tenir taules parades amb tots els estris necessaris, estovalles, tovallons, sal, escudelles, talladors i altres coses i palla suficient pels animals. En canvi, no està obligat a proveir-los de llenya. L'esmentat Joan de Rodestany o el seu fill no podran vendre, alienar o lliurar a ningú res de la present concessió sense la llicència especial del Castellà. Disposa també que si mai sorgeix algun litigi amb l'Orde sobre aquesta donació, s'haurà de resoldre pels frares de la

4. Carlos Barquero Goñi esmenta, certament, el volum 599-B, però sempre en la documentació de Juan Fernández de Heredia. De la mateixa manera, Maria Bonet tendeix a obviar el període de Sanç d'Aragó.

Castellania reunits en Capítol o bé per un jutge competent designat pel Castellà o per l'Orde, sense poder recórrer a altre jutge. A més, en el termini de dos anys està obligat a comprar a les seves pròpies despeses, unes cases situades en l'esmentat lloc de Fuentes, al costat de les que li han concedit, i les haurà de tenir també en condicions i al servei de l'Orde, lliures de cap càrrega ni cens. En Joan de Rodestany, en nom seu i del seu fill, accepta la concessió amb les condicions esmentades i promet complir-les, fent obligació general dels seus béns i del seu fill.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 1-2. Manca el començament i es troba en molt mal estat.

[.....] locum tenenti domus nostre Cesarauguste laudimine [re]maneat [...]i[ni in]super tenere sex lectos condirectos decenter de omnibus [...] eiusdem ne[ce]sariis nobis et nostris successoribus ac preceptoribus et [fratribus ...] [...] simili euntibus cum eidem secundum statum uniuscuiusque illis tamen que in dictis [dom]ibus voluerint hospitari. Teneamini eciam dare animalibus nostris ac fratrum nostri Ordinis dicte Castellanie et familie eorundem cum ipsis euntibus et in dictis domibus hospitantibus paleas sufficienter, teneamique tenere mensas sive tabulas cum mapis sive tovallis et tovallonibus, sale, scutellis et tissoriis sive talladós ac quibuscumque aliis appare[...] qui [...] necessariis nobis et predictis preceptoribus ac fratribus euntibus et redeuntibus in [do]mibusque predicti hospitantibus seu volentibus hospitari, exceptis lignis [que nobis] aut ipssis dare nullatenus teneamini. Volumus eciam et nobis ex pacto [speciali] retinemus quod neque tu nec liber tuus possitis vendere, alienare seu in personam aliam [quo]modolibet transportare predictum hereditamentum [nostrum] nec aliqua eius partem absque⁵ nostri seu successorum nostrorum licenciali specialiter, quod si feceritis volumus quod presens gra[cia] viribus careat et effectu nullaque obtineat in iudicio vel extra roboris firmit[atem et] quod [dicto] hereditamen[to] possimus cum omnibus iuribus et pertinenciis suis nos et successores nostri propria auctoritate recipere et [...]dini libere retinere absque contradicione cuiuscumque persone et requisicione cuiuscumque iudicis ecclesiastici vel secularis. Et si forte inter nos aut nostrum Ordinem et te, dictum Joha[nnem], aut liberum tuum succedente super presenti donacione et quibuscumque dependentibus aut emergentibus ex eadem questio aliqua de cetero or[ire]tur volumus et nobis et nostro Ordini ex pacto speciali retinemus quod illa questio quecumque et cuiuscumque nature s[e] habeat a[udi]ri, decidi et d[eter]min[ari] per esguardis [fr]atrum [nostr]i Ordinis dicte Castellanie in Cappitulo congregatorum vel per competentem iudicem per nos aut nostrum Ordinem si maluerimus [de]signandum. Ita quod ad alium iudicem vel patronum recursum pro predictis habere nullatenus valeatis nisi prout superius est jam dic-

5. *A continuació, ratllat, eius partem.*

tum; si fecer[itis], volumus quod presens gracia sit in omnibus irrita et⁶ inanis et pro non facta ex nunc [...]beat penitus et omnino. Volumus eciam quod tu, Johannes predictus, teneatis emere hinc / ad duos annos [... do]mos situatas in dicto loco de Fuentes in/mediate [...] dictis domibus nostris in m[...] dicti nost}ri hereditamenti, tuis propriiis (*sic*) sumpt[ibus] et expensis et quod predictas [do]mos [...] tuis propriis⁷ [sum]ptibus eas condirectas [...er]e ut est dictum atque eas domos teneatis ad vestrum [...]domibus nostris et dicti Ordinis antefatis et eas dare et aplicare nobis et nostro Ordini perpetuo franchas, quitas, liberas et inmutas et sine aliquo servicio, onere sive sensu et sine retencione [...ali]cuius contradiccione. Ita quod continue et perpetue deinceps remaneat nobis et nostri Ordini dicte domus. Et ita sub pactis, modis, formis et⁸ condicionibus antedictis promittimus tibi, dicto Johanni, et uni libero tuo masculo ex llegalitimo matrimonio procreato succedenti, predictum hereditamentum cum iuribus et pertinenciis suis facere habere, tenere et dum vixeritis tantum pacifice possidere. Mandantes per presentm cartam nostram in quam volumus quo ad hec [...] continere, comendatori domus nostre Cesarauguste qui nunc est vel pro tempore fuerit et eorum locatentibus ceterisque fratribus, sororibus et donatis et aliis quibuscumque nostri Ordinis dicte Castellanie presentibus et futuris [qua]tenus hanc nostram gratiam, [co]ncessionem et donacionem ratam et firmam habeant et observent et faciant tibi et ut libero tuo dum vixeritis inviolabiliter observari. Ego, Johannes de Rodestagne predictus, pro me et libero mei succedente recipiens a vobis, nobili et religioſi viro domino fratre Sancio de Aragonum, Castellano prefato, antedictam concessionem, gratiam et donacionem cum graciaram multiplici accionem sub formis, modis et oondicionibus antedictis promitto predicta omnia singula attendere et complere et non contraven[ire] modo aliquo sive causa et ad complendas et tenendas omnes et singulas condiciones suprascriptas obliguo me et omnia bona mea ac predicti liberi mei mobilia et immobilia, presencia et futura et ubique habita et habenda. Et ut predicta maiori gaudeant firmitate, nos Castellanus sigillum nostrum Castellanie Emposte apponendi iussimus huic carte in registro comuni nostre Curie registrate et per alphabetum divide.

Data Barchinone, die sabbati, XI die mensis decembris, anno Domini millesimo trescentesimo tricesimo nono.

6. *A continuació, ratllat*, inanis.

7. *A continuació, ratllat*, sub.

8. *A continuació, ratllat*, condic[ion]ibus.

2

1339, desembre, 15. Barcelona.

Assignació a l'honrat i discret Miquel de Gurrea, agutzil reial, dels 400 sous jaquesos que el comanador d'Osca percep anualment per l'arrendament del castell i lloc d'Arnelles fet per fra Domingo de Novals, comanador d'Osca, a don Pasqual de Vespèn, abat d'Arnelles, amb la intenció que es vagi cobrant els cinc mil sous jaquesos que li foren concedits com a gràcia.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 3.

Nós, frare Sanxo d'Aragó de la Santa Casa del Espital de Sent Johan de Jherusalem, humil Castellà d'Amposta. Attenens nós devem a vós, honrat e discret don Michel de Gurrea, alguazir del senyor rey, cinc mill solidos jaccenses, los quals a vós prometem donar per certa rahó de gràcia special. E com nós aadés de present los dits cinch mille solidos pagar no-us puxam, assignam a vós, dit don Michel, e-n paga dels dits V^m solidos vos donam CCCC solidos jaccenses que a nós o al comanador de les Cases nostres d'Osca són feyts de trehut per lo castell e loch d'Arneyles, de la dita Comanadoria, en cascun ayn per don Pascual de Vespèn, abbat del dit loch arrendat o atrehudat per concessión a eyll temps ha per lo religiós frare Domingo de Novals, çænrre comanador de la dita Casa d'Osca, feyta e per nós confermada. Enaxí, que vós haiats e reebats los dits CCCC solidos cascun ayn per partida o en paga dels dessús dits V mille solidos segons que dit és ço que vós haurats hahut e reebut del trehut del dessús dit loch d'Arneyles. Manants fermament per la present al lochtinent nostre en la dita Castellania e al comanador de la dita Casa d'Osca qui ara és o per temps serà o a son lochtinent que a vós, dit don Michel de Gurrea, o a qui vós volrets en loch vostre respone e face respondre del trehut, ço és, dels dits CCCC solidos jaccenses, o si més amarets o volrets per lo dit abbat respondre, a vós face dels dits CCCC solidos en la forma e manera dessús dita. Reebeu, emperó, de vós o d'aquells a qui en vostre nom la dessús dita paga faran, àpocha de ço que-us pagaran e treslat en pública forma de la nostra carta present. En testimoni de la qual cosa fem a vós la present carta ab lo nostre segell dela Castellania segeylada.

Data en Barchinona, a XV dies de Deembre, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo nono.

3

1339, desembre, 18. Narbona.

Notificació a fra Guillem de Peralta i a fra Adam Pérez de Nuevas, lloctinents de comanador a la Comanda de Miravet, fent-los saber que ha enviat a Miravet el noble religiós fra Pere d'Aragó, comanador d'Orta, per alguns afers del Castellà. Els mana que el proveixin de tot allò que puguin necessitar ell i els seus acompanyants tot el temps que els serà necessari estar-se a Miravet.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 4.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiosos (*sic*) frare Guiem de Peralta e frare Adam Pérez de Nuevalos, tinents loch de Comanador per nós en la Comanadoria de Miravet. Salut etc. Fem-vos saber que nós trametem lo noble religiós frare Pere d'Aragó, comanador d'Orta, a Miravet per alguns afers nostres e seus, per què a vós e a cascun de vós deim e manam que al dit frare Pere e a sa companya aquella que menarà e bèsties d'aquell proveescats de mengar, beure, civada, ferradures, çabates e de totes altres coses necessàries e covinents al dit frare Pere e companya sua, totes e aytantes vegades com eyll serà o covendrà ésser en la Comanadoria nostra de Miravet. E açò en alcuna manera no mudets.

Data en la ciutat de Narbona, a XVIII dies del mes de Deembre, anno [Domini] millesimo CCC° XXX° nono.

4

1340, gener, 1. Girona.

Concessió de poder a fra Guillem de Guimerà, comanador de Montsó, per a rebre en l'Orde el discret Guerau de Camporrells i donar-li l'hàbit, a instàncies de l'infant Jaume, qui ho havia sol·licitat diverses vegades, tenint cura que sigui apte, tal com disposen els costums i usos de l'Orde.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 4.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Guillem de Guimerà, comanador de Montsó. Salut, etc. Com nós, a instància e a pregàries del molt alt Infant en Jacme, qui no solament una vegada mas moltes d'aquesta rahó nos haia pregats, haiam atorgat de reebre e acuyllir en la nostra Sancta Religió e Orde lo discret en Guerau de Camporrells, per açó a vós per la present donam licència e plen poder de reebre en loch e en nom nostre en nostra Religió lo dit en Guerau de Camporreylls e aquell donar l'àbit de nostra Orde tota hora que per eyll ne serets request. Guardan emperò que·l dit Guerau sie covinent e apte per a reebre en lo dit Orde e adret de sos membres, segons les bones costums e loables usança del nostre Orde damunt dit.

Data en Gerona, lo primer dia del mes de giner, anno Domini M° CCC° XXX° nono.

5

1339, febrer, 1. Avinyó.

Concessió en emfiteusi a Guillem Boteller, escuder, de l'escrivania o escrivanies públiques i de la cúria de Gandesa i el seu terme, amb tots els seus drets, sota el mateix cens anual que pagava el difunt Bertomeu de Falcs, notari del dit lloc, amb l'obligació de regir-les personalment i no per substitut i de lliurar franques de preu

totes les escriptures públiques i privades necessàries a la Castellania. Disposa també que si mai sorgeix algun litigi amb el comanador de Miravet, s'haurà de resoldre mitjançant un jutge designat pel propi Castellà, sense poder recórrer a altre jutge o senyor sinó al propi Castellà o successors seus. Aquesta concessió es fa amb el consentiment dels venerables i religiosos fra Sancho de Oros, comanador de Casp, fra García Gómez Bugía, comanador d'Ascó, i fra Jaume de Roda, en aquest moment assistint tots al Castellà a Avinyó. Guillem Boteller rep les esmentades escrivania i notaria sota les condicions fixades, i promet pagar el cens acordat en els terminis corresponents i complir amb totes les coses acordades, fent obligació general de béns.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 6-7.

Noverint universi quod nos, frater Sancius de Aragonia, etc. Atendentes plura, grata, fructuosa et acceptabilia servicia per te Guillelmi Botayllerii, scutiferum nostrum, a longo tempore citra nostro Ordini et nobis, fratribus Castellanie Emposte, exhibita diversimode et impensa sperantesque impendi per te, annuente Domino, in futurum; volentes inde tibi remuneracionem prout ad presens possumus facere de predictis, idcirco, de assensu et voluntate venerabilium et religiosorum fratris Sancti de Orosio, de Casp, fratris Garcia Gundissalvi Bugie, Azconis, preceptorum, et fratris Jacobi de Roda, nunc nobis assistencium, cum presenti carta firmiter valitura, per nos et successores nostros, damus et concedimus tibi, antedicto Guillelmo Botayllerii, scutifero nostri Castellani predicti, tanquam bene merito, dum vita fuerit tibi comes scribaniam seu scribanias nostras publicas et eciam Curie loci nostri Gandesie et termini eius. Quas quidem scribanias et notarias cum omnibus juribus nostris notariis et scribaniis pertinentibus et pertinere debentibus quoquomodo tibi, dicto Guillelmo, damus et concedimus in emphiteosi sive ad censum ad tui vitam, sub illo censu quem nobis et Ordini predicto Bartholomeo de Falcs, notario quondam predicti loci de Gandesia, annis singulis faciebat et eciam teneatis solvere. Predictas inquam scribaniam et notariam modo et forma premisse tibi concedimus ad habendum, tenendum, regendum et administrandum bene et legaliter per te et non per alium dum de nostra vel successorum nostrorum processit licencia et permissu. Volumus tamen quod sis et esse teneatis vassallus nostri Ordinis Hospitalis. Et scripturas quascumque publicas et privatas proprias nostri [...] ad dictam scribaniam pertinentes facere et scribere absque alicuius precii dacione. Et si //p. 7// forte pro predictis aut aliquo predictorum questio mota fuerit inter comendatorem Mirabeti ex una parte et te ex altera, volumus quod per iudicem, per nos vel Castellanium Emposte seu alium presidentem in ipsa Castellania assignandum ipsa questio decidi debeat et eciam terminari. Itaque alium iudicem vel dominum seu patronum nisi ad nos vel successores nostros aut nostrorum Ordinem nullatenus recursum habeas pro predictis. Quod si feceris, ipso facto dicta scribania et omni iure ad hos in ea perpetuo sis privatus. In quarum quidem

scribanie et notarie predictarum et omnium iurium ac pertinenciarum ipsarum tenedonem et corporalem possessionem seu quasi te inducimus et mittimus de presenti. Promittentes predictam nostram donacionem te facere habere, tenere et pacifice possidere omni tempore vite tue et non contrafacere vel venire modo aliquo sive causa, sed inviolabiliter observare et facere observari. Mandantes tenore presentis carte nostre comendatori Mirabeti qui nunc est vel qui pro tempore fuerit et eorum locatenentibus et aliis quibuscumque fratribus nostri Ordinis Castellanie predictae eisque in virtute sancte obediencie iniungentes firmiter et districte quatenus predictam nostram gratiam firmam habeant et observent et faciant ab omnibus inviolabiliter observari et non contraveniant vel aliquem contravenire permittant aliqua racione. Versa vice, ego Guillelmus Botayllarii predictus, recipiendo a vobis, nobili et religioso viro domino fratre Sanctio de Aragonum, Castellano predicto, et ab aliis fratribus superius nominatis scribaniam et notariam predictas sub pactis et condicionibus antedictis, promito predictum censum in ipso termino vel terminis solvere et paccare et alia supradicta que per me attendenda sunt attendere firmiter et complete et in aliquo non contrafacere vel venire sub obligatione omnium bonorum meorum ubique habitorum et habendorum. Et ut premissa maiori gaudeant firmitate, nos frater Sanctius de Aragonum, Castellanus predictus hanc cartam nostram sigillo nostro Castellanie appendicio iussimus comuniri. Data Avinione, prima die mensis februarii, anno Domini M^o CCC^o XXX° IX°.

6

1340, febrer, 1. Avinyó.

Notificació al religiós i honest fra Adam Pérez de Nuevales, lloctinent de comanador a la Batllia de Miravet dellà la Serra, que ha atorgat l'escrivania de Gandesa, per mort de Bertomeu de Falcs, notari, a Guillemó Boteller, escuder, pels seus nombrosos serveis, tal com consta en la carta de concessió. A més, degut a què l'esmentat Guillemó Boteller en aquell moment es troba a Avinyó al seu servei, disposa que la possessió sigui lliurada al seu procurador, tot rebent substituït o substituïts idonis per regir i servir la dita escrivania en nom d'aquell.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 7-8.

Frare Sanxo d'Aragó, de la Santa Casa del Espital de Sent Johan de Jehrusalem, humil Castellà d'Amposta. Al religiós e honest frare Adam Pere de Nuevales, tinent loch de comanador per nós en la batlia de Miravet dellà la Serra. Saluts en Nostre Senyor Déu Ihesu Christ. Fem-vos saber que nós, per molts e agradables serveis feyts a nós e a nostre Orde per l'amat escuder nostre Guillemó Boteyller e esperam d'aquí a avant d'el aver, Déu volent, a él [...]sament avem atorgada e donada la escrivania nostra del loch nostre de Gandesa, la [qual] //p. 8// a present per mort d'en Bartholomeu de Falcs, notari en temps passat del dit loch, sotss aquela forma e condició que'l dit en Bartholomeu çañerere la tenie, segons que per una letra

uberta, sagelada ab lo sagel nostre de la Castellania d'Amposta, largament és contengut. Hon, com lo dit Guillemó sie present en nostre servi e a present no pusque anar là al dit loch nostre de Gandesa personalment, per açò a vós dehim e manam forment e destreta, en virtut de Santa obediència, que vós lo procurador del dit Guillemó en loch e en nom seu metats en possessió de la dita scrivania quanque quant per él ne serets request e, aquel més en la dita possessió, en aquela defenats. Encara, que li façats responre de tots [diners], drets e pertinències d'aquela segons que-l dit en Bartholomeu de Falchs çanrere ho reebie d'aquela. Encara us deim e volem que li reebats idòneu ho idòneus substituit ho substituïts que la dita notaria ho escrivania regesquen e servesquen en nom e en loch del dit Guillemó, entrò a tant de temps que de nós aiats altre manament, e açò en neguna manera no mudets. Data en Avinyó, primer dia de febrer, anno Domini M^o CCC^o XXX° IX°.

7

1340, febrer, 5. Avinyó.

Manament a fra Guillem de Guimerà, comanador de Montsó, per a què lliuri a fra Bertran de Tarragona la resta que ha quedat d'uns diners utilitzats en l'afer que enfronta la Castellania contra la ciutat de Tortosa sobre Ulldecona. Per altra banda, ha estat informat per fra Berenguer de Passanant, lloctinent de Castellà, de la mort de Domingo de Coscollolo, tesorero de la Cambra de Montsó, qui tenia l'escrivania de la jueria de Montsó, la qual ha estat lliurada per l'esmentat fra Guillem de Guimerà a Domingo de Castro, cosa que no es pot fer perquè aquella escrivania pertany a la Cambra de Montsó. De tota manera, en compensació per les escrivanies de Vallcarca i de Vinaceit, disposa que li sigui donada l'escrivania de Castelló del Pont.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 5-6.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Guillem de Guimerà, comanador de Montsó. Salut, etc. Fem-vos saber que havem entés que-l religiós e honest frare Bertran de Tarragona no ha hagut diner ni malla de vós d'aquells que sabets que romanien del compliment de la responsió que vós nos haviets a tornar a obs dels afers que són entre nós, d'una part, sobre-l feyt d'Uylldechona, e la ciutat de Tortosa de l'altra, de la qual cosa nos meraveyllam molt de vós que vuyllats soferre tan gran dampnatge al Espital com se porie seguir d'açò si per negligència o per planyença de messió ho lexava hom a no cura. Maiorment que si nós sabessem que vós axí ho deguéssets fer, abans que partíssem de la terra hi hagrem lextat compliment. No és tan gran la quantitat, per què a vós deim e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, que donets e liurets aqueylla quantitat de diners la qual romania a pagar de la dita responsió tota vegada que per lo dit frare Bertran ne serets request. E reebets albará o àpocha de ço que li liuraret e nós reebrem-vos ho en compte. E no creem que açò contrastets, car entre los altres frares del Espital

vós havets tenguts molt a cor aquests afers que toquen a Ulldrechona tots temps en especial e encara no creem que us sien oblidats, specialment pus res del vostre no-us costa. Encara havem entés per lo honrat religiós frare Berenguer de Passanant, tinent loch nostre, que en Domingo Coscoylolo és finat, la qual cosa nos és fort greu si àls hi podiem fer, mas la volentat de Déu se ha a complir de totes coses. E vós que havets donada la scrivania de la juheria de Montsó a Domingo de Castro, la qual cosa no-ns semble ni entenem que-s deia fer, per ço com la dita scrivania jasie que la tingés lo dit en Domingo de Coscoylolo, tresorer de Cambra de Montsó, e no-s deu donar a negú ni tolre a la dita Cambra. Mas volem e plau-nos molt [que] en esmena dels scrivanies de Vaylcarca e de Vinacet li sie donada la scriva//p. 6//nia de Castelló del Pont; e açò no mudets en altra manera, car nós d'aquesta rahó scrivim al nostre lochtinent damunt dit.

Data en Avinyó, a V dies del mes de febrer, anno Domini M^o CCC^o XXX° nono.

8

1340, febrer, 22. Avinyó.

Concessió de llicència i poder a fra García Gómez Bugía, comanador d'Ascó, per a què pugui ordenar un frare i lliurar-li l'hàbit de l'Orde, tenint en compte que sigui apte tal com disposen la Regla, el costum i els usos de l'Hospital.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 8.

Nós frare Sanxo d'Aragó, etc. Per auctoritat dels presents, donam llicència, manament e plen poder a vós, honrat, religiós e honest frare Garcia Gomes Bugia, comanador d'Azchó, que puxats fer un frare e a aquell donar lo hàbit de nostra Religió. Guardan, emperò, que aquell sie^o apte e covinent de reebre e adret de sos membres, segons la regla, bones costums e loables usances del nostre Orde.

Data en Avinyó, a XXII dies anats del mes de Febrer, anno Domini M^o CCC^o XXX° nono.

9

1340, març, 20. Avinyó.

Concessió vitalícia a Jaume d'Artesona, servent, de la Batllia o batllies del lloc i terme de Castelló del Pont i de la *Benhut*, de la Comanda de Montsó, actualment vacant per defunció de Domènec Coscollolo, amb tots els seus drets, rendes i pertinences, rebent la *undenam* i el *retrodecimum* acostumats, havent de plegar les rendes pertanyents a l'Orde a les seves pròpies despeses, fent jurament en poder del comanador de Montsó o del seu lloctinent, esdevenint vassall propi i soliu de l'Orde i residint personalment en un dels dos llocs esmentats. Disposa també que

si mai sorgeix algun litigi sobre la present concessió amb l'Orde o el Castellà mateix, s'haurà de resoldre mitjançant un jutge designat pel propi Castellà, sense poder recórrer a altre jutge o senyor sinó al propi Castellà o successors seus. Aquesta concessió es fa amb el consentiment dels venerables i religiosos fra Sancho de Oros, comanador de Casp, fra García Gómez Bugía, comanador d'Ascó, i fra Jaume de Roda, en aquest moment assistint tots al Castellà a Avinyó. Jaume d'Artesona rep les esmentades batllies sota els pactes i condicions fixades i promet complir-ho, fent obligació general de béns.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 8-10.

Noverint universi quod nos, frater Sancius de Aragonum, etc. Attendentes plura, gra[ta] et acceptabilia servicia per te, Jacobum de Artesona, domesticum nostrum, a longo [tempore] citra nostro Ordini et nobis fratribusque Castellanie Emposte exhibita diversi[mode et] impensa sperantesque impendi per te, annuente Domino, in futurum, volentes //p. 9// inde tibi remuneracionem prout ad presens possumus facere de predictis, idcirco, de assensu et voluntate venerabilium et religiosorum fratris Sancii de Orosio, de Casp, fratris Garcie Gondissalvi Bugie, Azchonis, preceptorum, et fratris Jacobi de Roda, nunc nobis assistencium, cum presenti carta nostra ubique plenarie valitura concedimus, conferimus atque damus tibi, antedicto Jacobo de Artesona, tanquam benemerito et maiori eciam gracia digniori, dum vitam duxeris in humanis, baylagium sive bayliagia quod vel que nos et noster Ordo habemus in locis et terminis de Castelló del Pont et de la Benhut, baiulie sive Comendarie nostre Montissoni, que vacat ad presens per mortem Dominici Coscoylolo, baiuli quondam dictorum locorum, cum omnibus juribus et pertinentiis ipsius baiulie et ad ipsam baiuliam spectantibus quoquomodo. Ita quod de omnibus juribus, proventibus, redditibus et pertinentiis ad nos et nostrum Ordinem in ipsis locis pertinentibus percipias undenam partem sive retrodecimum de quibus fuit consuetum per baiulos predictorum locorum recipi undenum seu retrodecimum antedictum. Volumus tamen quod tu teneatis dictos nostros redditus ipsorum locorum congregare sive plicare tuis propriis sumptibus et expensis. Et nichilominus, quod teneatis jurare in posse preceptoris Montissoni vel eius locum tenentis quod sibi et nostro Ordini eris fidelis, legalis et obediens in licitis et honestis et quod bene, fideliter et legaliter¹⁰, sine fraude, congregabis seu congregare facies, per alium vassallum nostri Ordinis si tu detentus fueris infirmitate aut aliis legitime occupatus, nostros redditus antefatos. Et ubi videbis utilitatem nostri Ordinis et commodum iminere ipsa nobis et nostro Ordini pro viribus applicabis et dampnum sive incomodum pro posse evitabis. Et eciam teneatis esse vassallum proprius et solidus nostri Ordinis prelibati et non alterius persone cuiuscumque et

10. legaliter, *interl.*

quod facias residenciam personalem in illo loco istorum duorum, ubi magis tibi videbitur expedire et duxeris eligendum, nisi de nostra vel successorum nostrorum hoc processerit voluntate. Volumus eciam et nobis et nostro Ordini retinemus quod si forte inter nos aut nostrum Ordinem et te, dictum Jacobum, super presenti donacione et quibuscumque dependentibus aut emergentibus ex eadem questio aliqua decetero oriretur, quod per iudicem per nos vel Castellanium Emposte seu alium presidentem in ipsa Castellania assignandum ipsa questio habeat et debeat decidi, finiri seu eciam [ter]m[inari] //p.10// Ita quod ad alium iudicem seu patronum nisi ad nos vel successores nostros aut nostrorum Ordinem ullatenus recursum habere valeas pro predictis; quod si feceris, ipso facto a dicto bayliagio sive bayliagiis omni jure quod habeas in eisdem perpetuo sis privatus. Promittentes predictam donacionem et concessionem te facere habere, tenere et pacifice possidere omni tempore vite tue et non contrafacere vel venire modo aliquo sive causa, set inviolabiliter observare et facere observari sub modis, pactis et condicionibus antedictis. Mandantes tenore presentis carte nostre comendatori Montissoni qui nunc est vel qui pro tempore fuerit et eorum locatentibus et aliis quibuscumque fratribus, sororibus et donatis nostri Ordinis Castellanie predictae eisque in virtute sancte obediencie iniungentes firmiter et districte quatenus predictam nostram gratiam firmam habeant et observent et faciant ab omnibus inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua ratione sive causa. Versa vice, ego Jacobus de Artesona predictus, recipiendo a vobis, nobili et religioso viro domino fratre Sancio de Aragonum, Castellano predicto, et aliis fratribus superius nominatis, cum multiplici graciaram accione, bayliagium sive bayliagia locorum predictorum de Castelló et de la Benahut et eorum terminorum, sub pactis meris et condicionibus sepedictis, prout superius continentur, omnia predicta et singula que per me attendenda sunt promitto attendere firmiter et complere et in aliquo non contrafacere vel venire, sub obligacione omnium bonorum ubique habitorum et habendorum. Et ut premissa maiori gaudeant firmitate, nos, frater Sancius de Aragonum, Castellanus predictus, hanc cartam nostram in registro Curie nostre registratam sigillo nostro Castellanie appendicio jussimus comunitari.

Data Avinione, vicesima die mensis marcii, anno Domini M CCCº XXXº nono.

10

1340, març, 20. Avinyó.

Manament a fra Guillem de Guimerà, comanador de Montsó, o a son lloctinent, notificant-li que ha concedit a Jaume d'Artesona les batllies dels llocs de Castelló del Pont i de la *Benahut*, a la comanadoria de Montsó, vacants per la mort de Domingo Coscollolo, i manant-li que el posi en possessió de les citades batllies i que en rebi procurador en el seu nom, ja que de moment el necessita al seu servei.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 10-11.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Guillem de Guimerà, comanador de Montsó, o a son lochtinent. Salut, etc. Fem-vos saber que nós, per los //p. 11// molts e agradables servis feyts a nós e a nostre Orde per lo amat de casa nostra Jacme d'Artesona, e esperam d'aquí a avant d'ell haver, Déu volent, a eyll graciosament havem atorgats e donats lo batliatge o batliatges dels lochs nostres de Castelló del Pont e de la Benahut, de la comanadoria de Montsó, los quals batliatge o batliatges vagaven a present per mort d'en Domingo Coscoylolo, batle çænrere dels dits lochs, sots aqueyla forma e condició que'l dit en Domingo çænrere los tenia, segons que en una carta uberta, segellada ab lo segel nostre e de la Castellania d'Amposta, largament és contengut. On com lo dit Jacme a present haiam mester en nostre servii e no pusque romanir en los dits lochs de Casteyló e de la Benahut, per açò, a vós deïm e manam fermament e destreta, en virtut de santa obediència, que vós metats o metre façats en possessió dels dits batliatges lo dit Jacme d'Artesona e a aquel reebats procurador qui cuyle e plech les rendes dels dits batliatges en loch e en nom seu, quanquequant per ell ne serets request, e aquell més en la dita possessió, en aquella lo defenats. Encara, que li façats respondre de tots drets e pertinències d'aqueyls batliatges, segons que altres batles han acustumat de reebre. La licència del dit Jacme que-y puxa lezar procurador ho substitut volem que dur tro tant que de nós haiats manament en contrari.

Data en Avinyó, a XX dies del mes de març, anno Domini millesimo CCC° XXX° nono.

11

1340, març, 28. Avinyó.

Reconeixement d'haver rebut de Juan Pérez de Lombierre, veí de Saragossa, cent sous jaquesos que ha de pagar anualment pel lloc d'Algars, que havia d'haver pagat a la passada festa de sant Joan Baptista. Igualment reconeix haver rebut vuitanta sous jaquesos que havia de pagar per una vinya situada al terme de Saragossa, que fou comprada a Domingo Aguiló, dels quals n'havia de pagar la meitat per la festa de Nadal de 1338 i l'altra meitat pel Nadal de 1339.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 11-12.

Nós, frare Sanxo d'Aragó, etc. Regonexem e atorgam en veritat que havem hahuts e reebuts de vós, honrat e discret Johan Pérez de Lombierre, vehí de Saragoça, cent solidos jaccenses, los quals vós sots tengut de pagar cascun an a nós e a nostre Orde per rahó del loch nostre d'Algars, lo qual vós tenits a trehut per nós e nostre Orde. Los quals C solidos nos devíets pagar en la festa de sent Johan Babtista pus prop-passada. Encara, [regonexem] //p.12// haver hahuts e reebuts de vós, dit Johan Pérez, huytanta solidos jaccenses, los quals vós erets tengut de pagar a nós e a nostre Orde per rahó d'una vinya sitiada en lo terme de Saragoça, la qual comprà's de Domingo Aguiló; dels quals LXXX solidos devíets pagar la meytat en la festa de

Nadal del an de Nostre Senyor M CCC XXX VIII e l'altra meytat en la festa de Nadal del an de M CCC XXX nou. E com nós de les dites quantitats nos tingam per pagats, manam-vos fer lo present albarà, segellat ab nostre segell e de la Castellania e registrat en lo nostre registre¹¹ comú de la nostra Cort.

Data en Avinyó, a XXVIII dies del mes de marz, anno Domini M^o CCC^o XL.

12

1340, maig, 26. Avinyó.

Manament a fra Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga i lloctinent a la Castellania d'Amposta, i a fra Antoni Boteller, abat de Ballobar i procurador general del Castellà, per a què no demanin a fra García González Bugía, comanador d'Ascó, els mil sous jaquesos que aquest deu per la responsió de la seva comandoria, ja que l'ha eximit d'aquest pagament. Mana, a més, que li facin àpoca per aquella quantitat.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 12.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Als honrats religiosos e honest frare Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga e tinent loch nostre en la Castellania nostra d'Amposta, e frare Anthoni Boteyler, abbat de Vallebar e procurador general nostre. Salut en Nostre Senyor Déu Ihesu Christ. Com nós, graciosament, haiam relexats al honrat religiós frare Garcia Gonçalvez Bugia, comanador d'Azco, mille solidos jaccenses de la quantitat de la responsió que-l dit frare Garcia fa a nós per la dita comanaduria d'Azco, per açò, a vós e a cascun de vós deïm e manam que al dit frare Garcia ni a son lochtinent no forçets ni costregats a pagar los dits mille solidos jaccenses, com aquells graciosament li haiam relexats, segons que damunt és dit. E fets-li apocha dels dits M solidos, recobran d'ell la present letra nostra, e nós reebrem-vos-ho en compte.

Data en Avinyó, a XXVI dies del mes de mag, anno Domini M^o CCC^o quadragesimo.

13

1340, juny, 22. Avinyó.

Declaració que la jurisdicció de Jaume d'Artesona com a batlle de Castelló del Pont i de la *Benabut* comprén també els termes de Cardell i d'Orrios i alguns llocs del terme de Selgua. Igualment declara que li correspon rebre la porció anual del castell de Montsó des de Pentacosta fins a la festa de sant Miquel de setembre, tal com la rebia el difunt Domingo Coscollolo.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 12-14.

11. registre, *interl.*

Frater Sancius de Aragonum, etc. Dilecto de domo nostra, Jacobo de Artesona. Salutem et dileccionem. [...] fecerimus tibi gratiam de bayliagio seu baiuliis locorum nostrorum de Castelló //p.13// del Pont et de la Benahut, cum quadam clausula ibi apposita, videlicet, “cum presenti carta nostra ubique plenarie valitura concedimus, conferimus atque damus tibi, antedicto Jacobo de Artesona, tanquam benemerito et maiori eciam gracia digniori, dum vita duxeris in humanis, bayliagium sive bayliagia quod vel que nos et noster Ordo habemus in locis et terminis de Castelló del Pont et de la Benahut, baiulie sive comendarie nostre Montissoni, que vacat ad presens per mortem Dominici Coscoylolo, baiuli quondam dictorum locorum, cum omnibus iuribus et pertinenciis ipsius baiulie et ad ipsam baiuliam spectantibus quoquomodo”, prout in litera seu carta dicte gracie per nos tibi facte lacijs continetur. Et licet per aliquos vertatur indubium an bayliagium tuum se extendat ad terminum nostrum de Cardeyll et d’Orrios necnon et ad quedam loca nostra situata in termino ville de Selgua; et nichilominus eciam vertatur indubium an, vigore gracie nostre predictae, pro baiulia dicti loci Castilionis de Ponte porcionem in castro nostro Montissoni annuatim, a festo scilicet Pentecostes usque ad festum beati Michaelis mensis septembris, debes percipere et habere prout per prefatum Dominicum Coscoylolo, predecessorem tuum, percipiebatur ac eciam habebatur, cum in prefata litera nostre gracie tibi facte de hiis omnibus nulla fiat mencio specialis. Idcirco, nos Castellanus prefatus, cum hac presenti litera nostra declaramus quod potestas tui bayliagii se extendit ad terminos predictos et superius nominatos ac eciam quod debes percipere et habere in castro nostro Montissoni porcionem superius nominatam, prout idem Domenicus Coscoylolo eam habebat et percipiebat; et ubi presens declaracio non suficeret ad predicta, ea omnia et singula dum vita duxeris in humanis gracie tibi concedimus atque damus. Volumus tamen quod omnia et singula in prefata nostra carta gracie de predicta baiulia per nos tibi facte contenta firma remaneant atque rata et eis per hanc declaracionem non intendimus in aliquo derogare; immo, ea omnia et singula potius confirmare et nichil ea jubemus inviolabiliter observari. Mandantes tenore presentis litere [nostre] //p.14// comendatori Montissoni qui nunc est vel pro tempore fuerit et eorum locatentibus et aliis quibuscumque fratribus, sororibus et donatis nostri Ordinis Castellanie predictae eis que in virtute sancte obediencie iniungentes firmiter et districte quatenus declaracionem seu gratiam predictam firmam habeant et observent et faciant ab omnibus inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contravenire permittant aliqua racione sive causa. Et ut premissa maiori gaudeant firmitate, nos frater Sancius de Aragonum, Castellanus predictus, hanc literam nostram in registro Curie nostre registratam sigillo nostro Castellanie appendicio jussimus comuniri. Data Avinione, XXII^a die mensis junii, anno Domini M^o CCC^o Quadragesimo.

1340, juliol, 25. Avinyó.

Manament a tots els comanadors o a llur lloctinents i als arrendadors y collidors de rendes, per a què lliurin a fra Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga i lloctinent a la Castellania, i a Antoni Boteller, abat de Ballobar i procurador general del Castellà, les quantitats que deuen en concepte de responsions, talles, arrendaments, rendes y collites o per qualsevol altre motiu, ja que el Mestre de l'Orde el reté a Avinyó fins que pagui la responsió que deu. En cas de no fer-ho, autoritza els esmentats fra Berenguer de Passanant i fra Antoni Boteller a emparar-se dels seus blats, diners, rendes, collites y de tota altra cosa, fins a la quantitat deguda i, si cal, que s'emparin de les seves corresponents comanadories i batllies.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 14-15.

Frare Sanxo d'Aragó, de la Sancta Casa del Espital de Sent Johan de Jehrusalem humil¹³ Castellà d'Amposta. Als honratz religiosos tots e sengles comanadors o a lurs lochtinents e encara a qualssevol arrendadors e cuylidors de rendes als quals les presents pervendran. Saluts en Nostre Senyor Déu Ihesu Christ. Com nós estiam açí arestat e detengut per los lochtinents de nostre senyor lo Maestre per raó de la responsió que al dit senyor Maestre devem; e fórem ja lonch de temps ha en nostra Castellania si no fos per la dita arrestació, per la qual la dita Castellania sofer molts greuges e damnatges. E res no menys que hic estam a gran deshonor nostra, les quals coses no se farien ni s'esdevendrien sinó per defalta de vosaltres, en aytant com nos havets detengudes e encara detenits les responsions e talles del temps passat. E com nós en lo dit temps vos haïam comportats e soferts ayant com avem pogut e alguna costreta no-us és estada feyta de les dites coses e ara pus a avant soferir no ho pusquam puxam (*sic*) per les rahons damunt dites e veem que negun de vosaltres no-us dolets de nostre desonor o no ho fetz apares, per açò, a vós e a cascun de vós los quals nos deuen alguna quantitat o quantitats de diners, axí de responsions, talles, arrendacions, rendes, cuylites com de qualsevol altra manera o rahó deïm e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, [que de] continent donets e liurets al honratz religiosos e honestos frare Berenguer de Passanant, comanador de Aliaga e tinent loch de Castellà per nós en la dita Castellania, o a frare Anthoni Bo/teyler, abbat de Vallobar¹⁴ general procurador nostre, o a qui els volran en loch lur, totes quantitats de diners que per vosaltres o cada un de vós nos són degudes per qualsevol manera o rahó; e açò en alguna manera no mudets. En altra manera, axí com aquell qui estam açí per freytura de diners e no puxam pus

13. humil, *interl.*

14. A *continuació*, *ratllat*, e.

sofrir e-ns aiam ajudar e acórrer de ço del vostre, per les presents e sotz lo manament damunt dit deïm e manam als dits frare Berenguer de Passanant e frare Anthoni Boteller que-us forçen a pagar e que se emparen dels blats, diners, rendes, cuylites e totes altres coses a vosaltres o a cascun de vós pertanyents tro a la quantitat o quantitats que per vosaltres nos són degudes per qualsevol manera o rahó. E encara, si mester serà, se emparen de les comanadories o batlies, com açò sie en nostra mà per vigor del establiment sobre aquesta rahó feyt.

Data en Avinyó, a XXV dies anants dels (*sic*) mes de juliol, anno Domini M^o CCC^o quadragesimo.

15

1340, octubre, 26. Avinyó.

Manament a fra Juan Fernández de Heredia, comanador d'Alfambra i de Vilell, per a què, quan sigui requerit per Nicolau Palaciano, beneficiat de la capella del sant Redemptor de Terol, o pel seu procurador, s'ofereixi a fer-li compliment del pa, vi, carn i d'altres coses de la mateixa manera que ho rebien els seus predecessors. Això ho ha de fer tres o quatre vegades, cada tres dies, i sempre amb carta pública, a fi de demostrar que si no es fa efectiu no és per culpa del Castellà ni del mateix Juan Fernández de Heredia. Així mateix, ha de lliurar les cartes públiques que en faci fer a fra Jaume de Roda o a fra Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga i lloctinent de Castellà. També li fa saber que ha manat a fra Jaume de Roda que, com a procurador del Castellà, requereixi a l'esmentat Nicolau Palaciano conforme està tot preparat per fer-li el citat compliment.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 15-16.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Johan Ferrández de Eredia, comanador d'Alfambra e de Vilell, ho a son lochtinent. Salut, etc. Fem-vos saber que nós havem manat ab letra nostra al religiós e honest frare Jacme de Roda que axí com a procurador nostre requira ab carta publica a Nicholau Palaciano, beneficiat que-s diu de la capella nostra de sent Redemptor de la vila de Terol, o a son procurador qual que sia del dit Nicholau o qualsevol altra persona que sia en la capella de sent Redemptor, si procurador no-y havia¹⁵, com nós som aparellat [de] donar-li o fer donar aquella ració de pa, de vi, de carn e de totes altres coses que sos predecessors qui servien la dita capella en lo temps passat havien e reebien, segons que açò en una cèdula que nós trametem al dit frare Jacme¹⁶ pus largament és contengut; per què a vós deïm e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, que encontinent que-l d[it frare] Jacme haurà feyta la dita requisició vos ofirats al acabament [al

15. *A continuació, ratllat*, en Terol.

16. *A continuació, ratllat*, de Roda.

dit Ni]cholau o a son procurador o si procurador no-y ha o altra persona no-y havia, que haiats testimonis dignes de fe, com vós sots aparellat de donar o fer-li donar complidament aquella ració de pa, de vi, de carn e de totes altres coses segons que sos predecessors en lo temps passat havien acostumat de pendre. En altra manera, protestats contra aquell o aquells qui per lo dit Nicholau hi són ab carta pública, tota vegada que no està per nós ne per vós de donar o fer donar complidament ço que damunt és contengut. E aquesta ració fets III o quatre vegades, de terz en terz dia, e tota hora ab carta pública, per ço que clarament puxam mostrar que no està per nós ne per vós de fer tot ço que fer hi deïam. E aquelles cartes públiques que d'aquesta rahó farets, encontinent, sens tota tarda, nos trametets per lo dit frare Jacme o per altra persona segura ho les trametets al honrat religiós frare Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga e tinent loch de Castellà per nós en la Castellania nostra d'Amposta. E açò en alguna manera e les damunt dites coses no mudets. Data en Avinyó, a XXVI dies del mes de octubre, anno Domini M^o CCC^o quadregesimo.

16

1340, octubre, 26. Avinyó.

Manament a fra Joan Fernández de Heredia, comanador d'Alfambra i de Vilell, per a què en el fet de la requisició que ha de fer fra Jaume de Roda a Nicolau Palaciano segueixi les instruccions del dit fra Jaume. També li mana que la ració que lliuri a l'esmentat Nicolau Palaciano o a son procurador, així com les despeses que calgui fer per aquest motiu, ho passi tot per escrit, ja que li serà considerat a compte de la responsió.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 16-17.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Johan Ferrández de Eredia, comanador d'Alfambra e de Vilell, o a son lochtinent. Salut, etc. Ja per altra letra nostra vos manam que quan lo religiós e honest frare Jacme de Roda haurà feyta la requisició que deu fer, axí com a procurador nostre, a-n Nicholau Palaciano o a son procurador, que vós vos ofirats ab acabament a donar o fer donar aquella ració que ls seus predecessors havien acostumada de pendre, segons que en l'altra letra pus longament és contengut; perquè a vós deïm e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, que totes aquelles coses que en lo dit feyt haurets a fer fayats ab consell del dit frare Jacme, per ço que en res no-y puscats errar, car ell sab millor la manera com fa a fer. E la ració que darets al dit Nicholau o a son procurador e altres messions justes que per la dita rahó vos convendrà a fer, metets-les en scrit, que nós som aparellat de reebre-ho en compte de la vostra responsió. E açò en alguna manera no mudets ne-y plangats treball.

Data en Avinyó, XXVI dies del mes de octubre, anno Domini M CCC quadregesimo.

17

1340, novembre, 8 Avinyó.

Requeriment fet a Tomàs Moçaraví, infermer de Santa Maria la Major de Saragossa, a Pelegrina de Bosa i a en Pero de Buesa, per a què lliurin el lloc de *Mezclofa* a fra Domingo Martín de Alpartil, prior de les Cases de Saragossa, i a fra Joan de Rodestagne, majordom i cambrer del Castellà, de la mateixa manera que fou lliurat al difunt García de Bosa. I si se'ls deu alguna cosa, que en passin compes.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 17.

Als¹⁷ honrats religiós en Thomàs Moçaraví, enfermero de Senta Maria la major de Saragoça¹⁸, e a dona Pelegrina de Bosa e a Pero de Buesa. Frare Sanxo d'Aragó, etc. Salut, etc. Com nós vullam recobrar lo loch nostre de Mezclofa a mà nostra e del Orde nostre, axí com aquell qui ha son terme complit¹⁹, per açò a vosaltres pregam e requerim que encontinent liurets o liurar façats lo dit loch de Mezclofa al religiós e honest frare Domingo Martin d'Alpartil, prior de les Cases nostres de Saragoça, e al amat Johan de Rodestagne, maiordom e cambrer nostre, en nom e en loch nostre, axí bonament e entegra e fornida com nós lo liuram a don García de Bosa, a qui Déus perdo. E si de res vos som tenguts, venits a compte ab los desús dits frare Domingo Martí e Johan, car ço que a tornar vos haïam nós som aparellats de donar-vos compliment, ho los dits frare Domingo Martí e Johan per nós. E açò us pregam e requerim que en altra manera no mudets, car nós l'aurem per reebut axí com si personalment lo liuràvets a nós.

Data en Avinyó, a VIII dies anats del mes de noembre, anno Domini M^o CCC^o quadragesimo.

18

1340, novembre, 8. Avinyó.

Manament al batlle, jurats, vassalls i habitants o terratinents del Godall per a què obeeixin com a senyor a fra Berenguer de Montpaó, lloctinent de comanador a la Batllia d'Amposta, tal com ho farien amb el mateix Castellà, ja que l'esmentat lloc del Godall y les seves rendes li pertanyen ara amb motiu de la permuta que va fer fra Sancho de Oros, comanador de Casp, canviant el lloc del Godall pel lloc de Pleites, del qual ja en té la possessió.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 17-18.

17. *Precedit de*, Frare Sanxo d'Aragó, etc. *ratllat*.

18. de Senta Maria la major de Saragoça, *interl*.

19. axí com aquell qui ha son terme complit, *interl*.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Als amats nostres lo batle, jurats, vassalls e quals altres sevol estants, habitants o terratinents del loch nostre de Godall ho de son terme qui ara són o per temps seran. Salut e dilecció. Fem-vos saber que l'honrat religiós frare Sanxo d'Oros, comanador de Casp, ha fet cambi ab nós del dit loch de Godall e de les apendícies d'aquell ab lo loch de Pleytes, del qual és ja en pacífica possessió. Per què, com a nós se pertangue lo loch de Godall e les rendes d'aquell per rahó del dit cambi, per açò a vós e a cascun de vos deïm e manam fortment e destreta, sots la feultat e homenatge que sots tenguts a nós e al nostre Orde, que en loch e en nom nostre obeescats axí com a senyor lo honrat religiós frare Berenguer de Montpahó, tinent loch de comanador per nós en la batlia nostra d'Amposta, axí com fariéts a nós si personalment hi érem. E encara, a aquell responats ho respondre façats entegrament de totes rendes, fruyts, cullites, cens, calònies, esdeveniments e de qualssevol altres drets de dit loch e de son terme e apendícies d'aquell, segons que al dit frare Sanxo en temps que ell n'ere senyor érets tenguts de respondre, ho a qui lo dit frare Berenguer volrà en nom seu. E açò en alguna manera no mudets, car nós haurem per reebut ço que al dit frare Berenguer liurarets o a altri en nom seu. Data en Avinyó, a VIII dies del mes de noembre, anno Domini M^o CCC^o quadregesimo.

19

1340, desembre, 1. Avinyó.

Manament a fra Guillem de Guimerà, comanador de Montsó, per a què desisteixi d'intervenir en l'església d'Alcolea, ara vacant per mort de Fra Berenguer de Bués, ni qualsevol benefici eclesiàstic o secular vacant en la dita comanadoria, ja que quan li fou concedida aquesta, el Castellà es va retenir la facultat de concedir les esglésies, abadies, batllies, escrivanies o qualsevol altre benefici.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 18-19.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Guiem de Guimerà, comanador de Montsó. Salut, etc. Fem-vos saber que havem entès que la eglésia nostra d'Alcolea vaga per mort de frare Berenguer de Bués, a qui Déus perdó, e vós que-us entremetets o entenets a donar la dita eglésia, de la qual cosa nos meravellam, car segons que vós sabets quan nós vos donam la comanadoria de Montsó, nós retenquem en les covinençes que fem ab vós que nós poguéssim donar les eglésies, abadies, batlies, scrivanies e qualssevol altres beneficis que vagassen o vagarien en la dita comanadoria, per què vós per rahó de les dites covinençes no-us podets ni devets entremetre de donar la eglésia ho abbadia d'Alcolea ni alcun altre benefici eclesiàstic o seglar que vac de present o vagarà en la dita comanadoria duran lo temps de la gràcia o concessió que-ns fon feyta per lo dit senyor Maestre e nós fem a vós, ni lo jus patronat no-s pertayn a vós, mas a nós; per què vos deïm e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, que vós no-us entremetats de

donar la dita eglésia nostra d'Alcoleia ni altres beneficis ecclesiàstics o seglars que a present vaguen o vagaran en lo temps que nós havem a tenir la dita comanadoria, com a nós se pertange e no a vós, segons que dit és. En altra manera, siats cert e segur que-ns en agreviariéts molt, e vós no-ns devets trencar les covinençes que són entre nós e vós, pus nós no les vos trencam.

Data en Avinyó, a VII dies del mes de deembre, anno Domini M^o CCC^o quadragesimo.

20

1340, desembre, 17. Avinyó.

Entrada en l'Orde de Joan d'Esparsa, com a donat, amb la intervenció del reverent en Crist pare Joan, cardenal bisbe de *Porto*, assignant-li l'estada, el pa i l'aigua al castell de Cantavella i manant al comanador del dit castell que li pagui cada festa de sant Miquel el 25 sous jaquesos que li corresponen per aquest concepte.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 19-20.

Noverint universi quod nos, frater Sancius de Aragonum, etc. Attendentes plura et acceptabilia servicia per vos, Johannem de Sparsa, facta reverendo in Christo patri ac domino domino Johanni, miseracione divina episcopo Portuensis Cardinali, qui per vos apud nos direxit preces suas sperantesque impendi per vos nostro Ordini in futurum, idcirco, vos dictum Johannem, desiderantem ut asseritis omnipotenti Deo et beate Marie virgini, eius matri, ac beate Johanni Babtiste et Christi pauperibus deservire in Ordine Hospitalis predicti, vos donantem corporaliter et spiritualiter cum voto sollempni domus Hospitalis et nobis, dicto Castellano, stipulanti et recipienti pro ipso Hospitali ac jurantem ad Sancta Dei Evangelia a vobis corporaliter in manibus nostris tacta quod ab inde imposterium eritis ipsi Hospitali et cuicumque vestro maiori obediens et fidelis et quod fratres, sorores et donatos, vassallos et bona et jura dicti Hospitalis²⁰ pro viribus custodietis et defendetis, utilia procurando et inutilia evitando et quod ad aliam Religionem eciam secriciorem non intrabitis sine nostri speciali licencia vel permissu, quodque habitum dicti Hospitalis Ordo vel maior ipsius vobis dare voluerit humiliter suscipietis et processionem facietis in eodem. Volumus eciam et nobis et nostro Ordini retinemus quod si forte inter nos aut nostrum Ordinem et vos, dictum Johannem, questio aliqua oriretur super presenti gracia per esgardium fratrum aut per nos, dictum Castellanium, seu alium presidentem in ipsa Castellania assignandum, ipsa questio habeat et debeat decidi, finiri seu eciam terminari. Ita quod ad alium judicem seu patronum nisi ad nos vel successores nostros aut nostrorum Ordinem ullatenus recursum habere valeatis pro predictis; quod si feceritis, ipso facto a dicta gracia

20. *A continuació, ratllat, si Ordo vel maior / ipsius vobis dare voluerit humiliter*

doni omni jure quod habetis perpetuo sitis privatus. Teneamini eciam vestram eligere sepulturam in fine elutus vestri in ciminterii Hospitalis predicti. Et nos, Castellanus predictus, sub condicionibus supradictis, in donatum dicti Hospitalis recipimus sollepniter ac facimus vos, dictum Johannem, nostri Ordinis et omnium bonorum spiritualium que fient usque in diem judicii in Hospitali predicto participem consortem. Et nichilominus, assignamus vobis stagium vestrum et panem et aquam in castro nostro de Cantavella. Mandantes comendatorii dicti castri qui nunc est vel erit pro tempore quod vobis, dicto Johanni, provideat et det anno quolibet, in festo beati Michaelis, viginti quinque solidos jacenses, in presencia tanquam uni donatorum in ipso castro residenciam facientem, vel est fieri assuetum, secundum bonos usus et laudabiles consuetudines Hospitalis predicti. In cuius rei testimonium, presentem cartam nostram inde fieri jussimus sigillo nostro pendenti et dicte Castellanie comunitam.

Data Avinione, XVII^a die mensis decembris, ano Domini M^o CCC^o quadragesimo.

21

1341, gener, 9. Barcelona.

Requisició al bisbe de Lleida per a què institueixi en Bernat Çacorbella en l'església d'Alcolea, vacant per mort de fra Berenguer de Bués, abat, segons la presentació que li va fer fra Berenguer de Passanant, lloctinent de Castellà, malgrat la presentació que va fer en Guillem de Guimerà, qui diu ser comanador de Montsó, d'un altre frare per la dita església. Recorda que només al Castellà li pertoca aquesta funció, essent a més possessor de la batllia de Montsó per un quinquenni per concessió del Mestre de l'Orde, que acabarà la propera festa de sant Joan de juny, havent només arrendat per aquest termini a l'esmentat Guillem de Gimerà la dita comanadoria de Montsó.

- A.H.N.m., Secció Códices, 599-B, p. 20-21.

Reverendo in Christo patri ac domino domino episcopo Ilerdensis vel venerabilibus et discretis viris dominis vicariis in episcopatu Ilerdense vel altero ipsorum. Frater Sancius de Aragonum, etc. Salutem, etc. Noveritis nos fidedigna relacione didicisse quod ecclesia nostra de Alcolegia vaccat ad presens per mortem fratris Berengarii de Baies, nostri Ordinis, quondam abbatis ecclesie ipsius prenominate, et quod venerabilis et religiosus frater Bernardus Çacorbella, nostri Ordinis prelibati, fuit²¹ vobis per venerabilem et religiosum fratrem Berengarium de Passanant, locum tenentem nostrum in Castellania prefata, rite[...] canonicè presentatus et ut fertur quod non obstante presentacione predicta quod frater Guillelmus de

21. *A continuació, repetit, fuit.*

Guimerano, comendator qui se assertit baiulie Montissoni, presentacio quendam alium fratrem nostri Ordinis vobis cuius nomen et qua auctoritate nos ad presens totaliter ignoramus, de quo nec inmerite quam plurimum admiramur, cum nos non solum ut Castellanus set eciam ex speciali gracia donacione ac concessione domini nostri Magistri Hospitalis habeamus preceptoriam seu baiuliam predictam ad quinquennium, et tempus ipsius quinquennii duret et durare debeat usque ad festum beati Johannis Babtiste mensis junii proxime venturum. Et nos eidem fratri Guillelmo arrendavimus preceptoriam jamdictam usque ad ipsum tempus pre-nominatum, quamquidem tenet et tenuit vice et nomine nostris. Eciam quod presentaciones ecclesiarum quarumcumque semper fuit et fieri consueverunt per Castellanium Emposte vel eius locumtenentem, quequidem presentaciones²² semper sortite debitum fuerunt efectum et habet et multe alie rationes possent et possunt laciis verbo et in scriptis hostendi ad plenum, quia rei veritas sic se habet. Et cum presentacio facta per dictum fratrem Guillelmum predictis rationibus et multis aliis que allegari possunt et possumus hostendere suis loco et tempore oportunis sit cassa, irrita et inanus, ideo, paternitatem²³ et dominacionem vestram requirimus ac attente rogamus quatenus prelibatum fratrem Bernardum Çacorbella per prefatum locumtenentem nostrum vobis ut fertur presentatum, ad curam animarum instituatis ecolesie supradicte, non obstante presentacione facta quacumque per ipsum fratrem Guillelmum suprapredictum (*sic*). Et si forte prefata presentacio per jamdictum locumtenentem vobis facta sit in aliquo defectiva, ipsum fratrem Bernardum vobis de novo ad curam et regimen ipsius ecclesie presentamus, cum ad nos et dictum nostrum Ordinem presentacio supradicta et ad vos institucio cure animarum spectet ac eciam ad ipsius ecclesie regimen per vos debeat admitti. Et nichilominus, vos requirimus ut ipsum admitatis et instituatis ut superius est jamdictum.

Datum Barchinone, IX^a die mensis januarii, anno domini M^o CCC^o quadragesimo.

22

1341, gener, 9. Barcelona.

Manament a fra Guillem de Guimerà, comanador de Montsó, per a què no s'oposi a la presentació de fra Bernat Çacorbella, comanador d'Osca, per a la capella d'Alcolea, vacant per la mort de l'abat fra Berenguer de Bués, i que accepti la presentació que va fer per a tal càrrec fra Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga i lloctinent de Castellà. Li recorda que ell no és el comanador de Montsó, malgrat

22. ecclesiarum quarumcumque semper fuit et fieri consueverunt per Castellanium Emposte vel eius locum tenentem, quequidem presentaciones, *interl.*

23. *A continuació, ratllat, vestram.*

que li fa la gràcia de fer-lo anomenar d'aquesta manera, sinó que el Mestre va concedir la dita comanadoria al Castellà per un termini de cinc anys i aquest li va arrendar per aquest mateix temps sota diverses condicions, entre les quals està la retenció del dret de presentar abats o priors en les esglésies de Montsó. Li mana també que revoqui qualsevol presentació que hagi fet per a ocupar la dita església d'Alcolea.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 21-22.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Guiem de Guimerà, comanador de Montsó. Salut en Nostre Senyor Déu Ihesu Christ. Fem-vos a saber que havem entès que la església nostra d'Alcolea vague per mort de frare Berenguer de Baies, abbat qui solie ésser de la dita església, e que lo honrat religiós frare Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga e tinent loch de Castellà per nós en la Castellania nostra d'Amposta, axí com a lochtinent nostre ha-y presentat a lo honrat religiós frare Bernat Çacorbella, comanador d'Oscha. E vós, no contrastant la appellació feyta per lo dit lochtinent nostre, havets-n'í presentat [al]ltre, de la qual cosa nos fem meravellat e no sens rahó, com [...]e siats cert que no solament com a Castellà d'Amposta mas encara com a comanador de Montsó se pertaya a nós lo dret de presentar, com lo senyor nostre Maestre nos haie donada la comanadoria de Muntsó per cinch ans, dels quals dura encara lo termini entrò a la festa de sent Johan primera vinent. E nós arrendam a vós la dita batlia entrò a aquell temps, sots moltes e diverses condicions, e vós havets tenguda e tenits aquella sots nostre títol e en loch e en nom nostre. E si bé ho guardats, vós no sots comanador en la dita batlia, sinó com arrendador e lochtinent per nós entrò al temps desús dit, jassie que nós de gràcia special vos apellem e-us façam apellar comanador. E entre les altres condicions sí és que nós nos retenquem lo jus patronat de presentar abbats o priors en les esglésies de la batlia desús dita, quan s'esdevengués que²⁴ n'í vagàs alguna, segons que pus largament apar per la carta pública d'aquesta rahó feyta. E que vós durant lo da/munt dit temps vullats a nós tolre les dites presentacions no havem poca rahó de meravellar-nos; per què a vós deim e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, que vós, per vós ni per altri, no contrastets ni contrastar façats o lexets a la presentació feyta del dit frare Bernat ni a la institució ell faedora ni a la possessió de la dita església e ell apres la institució liuradora, ans volem e-us manam sots lo dit manament damunt feyt que revoquets totes presentacions per vós a qualssevulla persona feytes de la dita església, com solament se pertange a nós o a nostre lochtinent²⁵ lo dret de presentar e no a altri, segons que dit és. Faen en tal manera que de inobediència, ço que Déus no vulla, no puxats ésser reprès, ans de verdadera obediència puxats ésser loat.

24. que, *interl.*

25. *A continuació, ratllat, e no a vós.*

Data en Barçolona, a IX dies del mes de giner, anno Domini M^o CCC^o quadragesimo.

23

1341, febrer, 1. Batea.

Manament a tots els comanadors de la Castellania d'Amposta per a què acudeixin al Capítol que s'ha de celebrar el primer diumenge després de Pàsqua a Sant Pere de Calanda i hi vagin disposats a pagar les responsions, talles, quitances, arteratges i tot allò que sigui degut al Castellà en les seves corresponents batllies i comanadories. Mana també que portin albarans, elaborats en presència dels donats, sobre l'estat de les comanadories i dels arnesos, aparellaments, vaixells, *umadres* i altres coses. Disposa que les *llauraons*, els guarets, els molins i les vinyes estiguin ben cuidades, els frares i donats amb les soldades pagades i amb els seus bestiaris, i les cases ben proveïdes. Mana a més que aportin qualsevol carta de concessió o de convinença signada pel Mestre de l'Orde o de l'antecessor del Castellà o d'ell mateix. Finalment, mana que portin escrits els noms dels frares i donats de l'Orde i dels Templers que hi hagi en les seves batllies.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 22-23.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Als honrats religiosos tots e sengles comanadors de la dita Castellania als quals les presents pervendran. Salut, etc. Fem-vos saber que nós havem ordenat de celebrar nostre Capítol de la dita Castellania en lo loch nostre de²⁶ Sent Pere de Calanda, lo primer digmenge après la festa de Pàsqua de Resurrecció de Nostre Senyor primer vinent, [per què] a vós e a cascun de vós deïm e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, que al dit Capítol en lo dia e loch damunt dit vingats aparellats de pagar sens tota minva e escusació e alargament les responsions, talles e quitances d'Ultramar entegrament de vostres batllies o comanadories, e tots arteratges e tot ço que per vós a nós és degut del temps passat per qualsevol manera o rahó. E siats certs que nós soferta alguna ni alargament de la celebració del dit Capítol a avant no-us poriem donar, sofrir ni alargar, per los grans càrrechs que sofe[r]im de la Castellania e per les pagues que havem a fer per rahó d'aquella. E aportats albarans entegrament del estament de vostres comanadories e dels arneses, aparellaments, vexells, *umadres* e altres coses de lur estament clarament e departada, e sien presents a la confecció dels albarans los frares donats e facen-hi testimoni de veritat. E en açò que verament hi trobaran, segellen-ho ab sos segells. En altra manera, segons orde, per nós fortment ne serien punits si el contrari ne serà atrobat. E sien les liuraons e les guareys ben feyts, los molins amolats, les vinyes podades e cavades e los frares, donats e companyes de lurs vestiaris e soldades paguats. E les cases ben ajovades e aviandades

26. *A continuació, ratllat, Guandesa.*

entrò al temps establít. E per tal que encontinent lo dit digmenge siats en lo dit loch de Sent Pere de Calanda, totes excusacions e alargaments e difuytes remogudes. Encara vos deïm e manam que si havets cartes de gràcia o de covinençes del senyor Maestre o de nostre predecessor o nostres del temps [...] passat que havets tengudes les batlies, que aquelles aportets, per tal que sobre aquelles puxam fer e ordenam ço que per dret rahonablement e per nostre Orde serà faedor. E aportats per scrit tots los noms dels frares e donats de nostre Orde e dels Templers que cas-cun de vós havets en vostres batlies.

Data en lo loch nostre de Bathea, lo primer dia del mes de febrer, anno Domini M^o CCC^o quadragesimo.

24

1341, febrer, 3. Gandesa.

Concessió de llicència a Joan de Vespèn, donat de la Casa nova d'Osca, per a què pugui contraure matrimoni si ho desitja, malgrat estar-li vedat per les obligacions i pactes de la carta de *donadio*. Malgrat aquesta llicència, disposa que la resta de clàusules de dita carta romanguí en el seu valor.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 24.

Nós, frare Sanxo d'Aragó, etc. Atenents vós, Johan de Vespèn, donat de la Casa nostra nova de Osca, ésser obligat en la carta que vós havets del dit donadio a certes condicions e covinençes, entre les quals condicions és que vós no puxats pendre muller, nós, a pregàries de moltes honrades e bones persones que afectuosament d'açò nos han preguat, vos donam llicència que puxats pendre muller e celebrar ab ella matrimoni en faç de església, segons que és acostumat e ordenat en la Santa Església, no contrastant la condició de la dita carta, la qual emperò carta del vostre donadio valen; e ab aquesta condició vos donam la present llicència, que en totes les altres coses romangua ferma e valedora e que vós siats tengut e obligat a observar e complir totes les altres condicions e coses en la dita carta contengudes.

Data e-l loch nostre de Gandesa, a tres dies del mes de febrer, anno quo supra.

25

1341, febrer, 5. Gandesa.

Presentació de Pere de Faner al bisbe Bertran d'Osca, per a l'església de Huerto, vacant per haver renunciat fra Pere de Faner (*sic*), ja que la presentació de prior per a dita església pertany al Castellà i al bisbe, pregant que el vulgui admetre i encarregar-li la cura d'ànimes.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 24.

Reverendo in Christo patri domino Bertrando, divina providencia Oscensis episcopo. Frater Sancius de Aragonum, etc. Salutem, etc. Cum vicaria seu prioratus

ecclesie nostre de Huerto vaccet ad presens per renunciacionem factam de ea per religiosum fratrem Petrum de Fanerio, nostri Ordinis, et presentacio prioris ad dictam ecclesiam ad nos ad vosque institutio pertinere [n]oscatur, idcirco, religiosum fratrem Petrum de Fanerio, nostri Ordinis, sufficientem et ydoneum in priorem prefate ecclesie vestre paternitati harum serie ducimus presentandum eandem, affectuose roguantes quatenus placeat dictum presentatum admittere sibi que curam animarum comittere et alia secum facere et expedire que expedienda fuerint cum eo circa premissa canonice et de jure. Nos enim parati sumus per paternitate vestra facere queque grata.

Datum in loco nostro Gandesie, quinta die mensis februarii, anno Domini quo supra.

26

1341, febrer, 5. Gandesa.

Encomanació a Domingo de Falchs, savi en dret de Gandesa, per a inquirir sobre en Martí Bru, Bernat Messeguer i Guillem Julià pel temps que regiren la batllia del lloc de Batea, ja que s'ha de fer inquisició cada tres anys sobre els batlles de la comanadoria de Miravet i ha estat suplicat per part dels prohoms i universitat del dit lloc que, per aquesta vegada, els fos assignat un jutge i no un inquisidor, a fi d'estalviar despeses. Un cop feta la inquisició, l'autoritza a punir-los o absoldre'ls, segons els seus mèrits i segons els costums de la batllia de Miravet.

- A.H.N. Secció Códices, 599-B, p. 24-25.

Frare Sanxo d'Aragó etc. Al honrat e discret en Domingo de Falchs, savi en dret del loch nostre de Gandesa. Salut e dilecció. Com contra los batles dels lochs nostres de la comanadoria de Miravet se dega fer inquisició e assignar inquiridor de tres en tres anys, segons lo capítol de la [...] de la dita batlia, e a nós sia estat suplicat per part dels prohòmens e universitat del loch nostre [de Ba]thea que-ls assignem judge, quant a aquesta vegada, per relevar les messions e despeses, com sola[ment, segons lo dit capítol, los deguésem assignar inquiridor e no judge. E nós los ho hajam atorquat quant a aquesta vegada graciosament. Per açò, confiants de la discreció, fe e lealtat de [vós], desús dit en Domingo de Falchs, per la present vos comanam que inquirats diligentment contra [en] Martin Bru, en Bernat Messeguer e en Guillem Julià si en lo temps que tengueren e regiren lo bat[liu] del dit loch de Bathea feeren algun excés en lur ofici o si prengueren e envers sí retingeren d[iner]s o altres coses per vigor del dit ofici e no ho han restituyt, o si han lextat perdre o deperir alguns drets de la senyoria, en perjudici o dampnatge nostre e de nostre Orde, e generalment de tots excesses per los dits Martin Bru, Bernat Messeguer e Guillem Julià contra lur ofici comesses; e feyta la dita inquisició, volem e a vós quan a aquesta vegada comanam que-ls dits Martí Bru, Bernat Messeguer e Guillem Julià punescats o absolrats segons que per los mèrits de la dita inquisició rahonablement, per

costum de la batlia de Miravet, per dret e per rahó, trobarets ésser fahedor. Car nós, quant a aquesta vegada, sobre les coses desús dites vos ne comanam, a suplicació dels dits hòmens, plenerament nostre loch e nostres veus per tenor de les presents. Data e·l loch nostre de²⁷ Gandesa, a cinch dies del mes de febrer, anno quo supra.

27

1341, febrer, 5. Gandesa.

Atorgament de llicència als prohoms i universitat de Batea per a expropiar patis de cases i carrers a fi d'eixamplar l'església parroquial, atenint-se a la taxació de dos o tres prohoms i anant les indemnitzacions a càrrec de la universitat del dit lloc. Estableix la clàusula que no es puguin fer aquestes expropiacions si afecten a patis de l'Orde o, en cas que ja els haguessin pres, que no hi puguin fer obres sense llicència especial del Castellà, quan n'hagi estat informat dels seus drets. També estableix que per a taxar els dits patis hi sigui present el lloctinent de comanador de Miravet deçà la Serra.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 25-26.

Nós, frare Sanxo d'Aragó, etc. Entenents a utilitat e augmentació dels lochs e sotsmeses nostres e volents donar a aquells manera de millorar, atenents que vosaltres, prohòmens e universitat del loch nostre de Bathea, volets crèxer e augmentar la església parrochial del dit loch per tal que·l poble del dit loch hi puxa càber e ésser sufficientment recollit, a humil suplicació per part vostra a nós de açò feyta, vos atorguam graciosament que per crèxer e augmentar la dita església puxats pendre patis de cases, de carreres públiques o altres qualssevol pati o patis al creximent e augmentació de la dita església neccesaris, enaxí que los dits patis sien extimats per dos prohòmens o tres, no sospitosos a aquell o aquells de qui seran los patis, los quals prohòmens degen fer la dita estimació ab sagrament; e que sia satisfeyt per la universitat del dit loch de Bathea a aquell o aquells de qui seran los dits patis, encontinent, aytant com per los dits dos o tres prohòmens seran extimats. Emperò, volem e ab aquesta condició vos donem e atorguam la gràcia o llicència damunt²⁸ dita, que si algun pati hi havia dels que, entenets o volrets pendre per acrèxer o augmentar la església desús dita que a nós o a nostre Orde fos dampnós si·l prenífets per a la dita augmentació, que aquell no puxats pendre; e encara, si pres los havíets, no hi puxats obrar sens especial llicència n[ostra fins que] nós siam informats e certificats primerament del dret nostre, car no seria rahó que per fer [...] gràcia nós o nostre Orde ne soferíssem ignorantment gran dampnatge. Volem encara [...] dels dits patis sia present ab los dits prohòmens lo lochtinent de comanador [...]Miravet

27. *A continuació, ratllat*, Bathea.

28. desús, *ratllat*, demunt, *interl.*

deçà la Serra, per tal que pus fermament se face e ab menys dan e perjudici dels²⁹ hòmens de qui són los dits patis.

Data e·l loch nostre de Gandesa, a V dies del mes de febrer, anno quo supra.

28

1341, febrer, 8. Gandesa.

Reconeixement d'haver rebut de fra Alfonso Ferrándiz Garí, tinent la Cambra de Saragossa, sis mil set-cents quaranta sous jaquesos, en concepte de responsió d'ell mateix i d'altres comanadors i arrendadors de la Castellania, que els va cobrar a Gandesa, el mateix dia de la data, fra Antoni Boteller, abat de Ballobar i procurador general del Castellà.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 26.

Nós, frare Sanxo d'Aragó, etc. Confessam e en veritat regonexem haver haüts e reebuts [de] vós, honrat religiós frare Alfonso Ferrández Garí, tinent la Cambra nostra de Çaragoça, sis mill set-cens e quaranta solidos jaquesos, los quals reebé per nós e en nom nostre lo religiós e honest frare Anthoni Boteller, abbat de Vallobar e general procurador nostre, en lo loch nostre de Gandesa, lo dia de la data del present albarà, los quals sis mill set-cens quaranta solidos són estats de responsió de vós, dit frare Alfonso, e de altres comanadors e arrendadors de la dita Castellania e encara de subsidis que vós reebes per nós dels hòmens³⁰ de la dita Castellania. E per tal quan està en veritat que havem haüts e reebuts de vós los dits sis mille set-cens e quaranta solidos de la dita moneda, fem-vos-ne fer lo present albarà, sagellat ab lo sagell nostre de la Castellania e e·l registre de la nostra cort registrat.

Data e·l loch nostre de Gandesa, a huyt dies del mes de febrer, anno quo supra.

29

1341, febrer, 9. Gandesa.

Cassació, revocació i anul·lació de tota comissió o comissions fetes a fra Lope Fernández de Luna sobre *acensaments*, *atrehudaments* o canvis de qualsevol mena, manant a tots els frares i donats de la comanadoria de Mallén que si el dit Lope pretenia renovar res d'aixó, que li impedeixin.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 26.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Als honrats religiosos tots e sengles frares e donats de la comanadoria de Maylen. Salut en Nostre Senyor Déu Ihesu Christ. Com nós, per algunes certes rahons les quals no podem bonament dir, d'ací al Capítol nostre

29. A continuació, ratllat, dits.

30. dels hòmens, *interl.*

hiam de necessitat a revocar totes comissions per nós fetes de assensaments o atrehudaments, cambis o qualssevol altres coses semblants a aquelles, axí a frares com a sseglars, e entre les altres aiam trobat en nostre registre que havem feytes algunes comissions de aytals coses al honrat religiós frare³¹ Lop Ferrán deç de Luna, comanador de Mallen; nós, totes e qualssevol comissió o comissions al dit frare Lop per nós o per nostre lochtinent feytes de assensaments, atrehudaments, cambis o qualsevol altres cambis o altres qualssevol coses a aquestes semblants, si's vol fossen acostumades de donar a trehut o no, cassam o revocam, anul·lam, irritam de certa sciència per les presents. Manant a vós e a quiscú de vós forment e destreta, en virtut de santa obediència, que si el dit frare Lop, per sí o per altri qualsevol company o [...] ajunte a ell³² volia res novellament atrehudar o, si vagarà, si ho volia tornar a trehut [...] tant com ne fahia enans o a meyns o a més, o si·u volia assensar o canviar [...] altres, no hi consintats en res, ans hi contrastats aytant com porets. E contra [...] alguna manera no·n vingats, si no, cert vos fem que nós vos ne porfem en [...] la transgressió del present manament nostre que a vosaltres serie correcció e [...]. Dat en lo loch nostre de Gandesa, a IX dies del mes de [febrer, anno quo supra].

30

1341, febrer, 9. Gandesa.

Manament a fra Lope Fernández de Luna, comanador de Mallén, per a què no gosi *acensar, atrehudar*, permutar ni canviar res de l'Orde en la seva comanadoria o en altra, ja que, per certes raons que exposarà en el proper Capítol que tindrà lloc a Sant Pere de Calanda, li és necessari revocar tota comissió feta als comanadors o frares de la Castellania per a *acensar, atrehudar* o canviar qualsevol mena de béns mobles o immobles.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 27.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Lop Ferrando de Luna, comanador de Maylen. Salut, etc. Fem-vos saber que a nós convé per algunes certes rahons, les quals sabrets, Déu volen, al Capítol per nós e·l loch nostre de Sent Pere de C[al]anda pus prop celebrador, de revocar totes comissions que havem feytes a coma[na]dors e altres qualssevol frares de la dita Castellania de assensar o atrehudar o [cambi]ar béns alguns seents o meubles de la dita Castellania. Hon, com entre los altres nós hiam trobat en nostre registre que havem a vós feytes algunes comissions de les rahons desús dit[es], per açò, a vós deïm e manam fortment e destreta, en virtut de santa obediència, que vós no ussets d'açí a avant de comissió per nós a vós feyta sobre assensaments, atrehudaments o cambi o altres coses a aquestes semblants, ni per vigor de les dites comissió o comissions assensets o atrehudets, per-

31. *A continuació, ratllat*, John.

32. a ell, *interl.*

mutets o cambiets res de nostre Orde de la vostra comanadoria ni de altra, si la concessió o comissions tant se estenen o a tant basten. Car nós totes comissió o comissions de assensaments o atrehudaments, cambis o altres coses semblants a aquestes a vós per nós o nostre lochtinent feytes revocam, cassam, irritam e anul·lam de certa sciència per tenor de les presents. E restituyt la present letra al honrat religiós frare Johan de Novals, comanador de Calataiud, lo qual trametem a vós per la rahó damunt dita.

Data ut supra.

31

1341, febrer, 9. Gandesa.

Reconeixement d'haver rebut de fra Berenguer de Passanant, comanador d'Aliaga i lloctinent del Castellà, tres mil sous barcelonesos, que els va cobrar a Gandesa, el 3 de febrer, fra Antoni Boteller, procurador general del Castellà al castell de Gandesa.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 27.

Nós, frare Sanxo d'Aragó, etc. Confessam e en veritat regonexem haver haüts e reebuts de vós, honrat religiós e honest frare Berenguer de Passanant, comanador de Aliaga e lochtinent nostre en la dita Castellania, tres mille solidos barchinonenses, los quals reebé per nós e en nom nostre lo religiós e honest³³ Anthoni Boteyler, general procurador nostre e·l castell nostre de Gandessa, disapte, a tres dies del present mes de febrer. E per tal quan esta en veritat que nós havem haüts e reebuts de vós los dits tres mille solidos barchinonenses, segons que dit és, fem-vos-ne fer lo present albarà, sagellat ab lo segell nostre de la Castellania e e·l registre de la nostra Cort registrat.

Data en lo loch nostre de Gandessa, a IX dies del mes de febrer, anno, etc.

32

1341, febrer, 9. Gandesa.

Concessió de llicència a fra Alfonso Fernández Garí, lloctinent del Castellà a la Cambra de Saragossa, per a amollonar el terme d'una població, perduda en el text, amb la participació dels nobles senyors don Lope de Luna i don Alfonso de Luna o els seus procuradors.

- A.H.N.M., Secció Códices, 599-B, p. 27-28.

Frare Sanxo d'Aragó, etc. Al honrat religiós frare Alfonso Herrándeç Garí, tinent la Cambra nostra de Çaragoca. Salut, etc. Com lo loch nostre de [...] no havie lo terme mollunat e aiam entès que vós [...] nobles barons don Lop de Luna, senyor

33. *A continuació, ratllat, frare.*

de la ciutat de [...] sie mollunat, per aquesta rahó [vo]s don[am] per [l]a pres[ent] [...] que puxats departir e mollunar los tèrmens del dit loch [...]gler ab los dits nobles [don] Lop e don Alfonso o ab procuradors [...] lurs o ab altres qualssevol persona o persones per ells a açò [do]nen plen poder lur. E nós pro[metem] haver per ferm a tots temps la mollo[n]acion que vós faretz dels dits tèrmens e a aquella no venir contra en alguna manera, ans sobre la dita mollonació fahedora ne comanam a vós plenerament nostre loch e nostres veus per tenor de les presents e-l registre de la nostra Cort registrades.

Data e-l loch nostre de Gandessa, a IX dies de febrer, anno, etc.